Spirit of Bosnia / Duh Bosne
An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Etnička diverzifikacija u BiH – prosperitet ili siromaštvo?

Adnan Efendić

Etnička diverzifikacija aktuelna je istraživačka tema u ekonomiji, kako u makroekonomskim tako i u mikroekonomskim studijama, ali isto tako popularna i među donosiocima odluka. Motivirani rastućom literaturom ove vrste implementirali smo tri namjenska istraživanja, u razdoblju 2011–2015, kako bismo izučili ekonomske posljedice postojeće etničke diverzifikacije BiH na pojedince, domaćinstva, poslovni sektor i društvo. Bosna i Hercegovina je zemlja koja je stoljećima poznata po svojoj etničkoj raznolikosti, a koja je znatno reducirana, primarno kao posljedica rata 1992–1995. Još uvijek nisu poznate ekonomske i društvene konsekvence izmijenjene heterogenosti, stoga u tri empirijske studije istražujemo slijedeće:

Koji je efekat etničke diverzifikacije na dohodak pojedinca i domaćinstva u BiH?

Koji je efekat etničke diverzifikacije na budući rast poslovnog sektora u BiH?

Koji je efekat etničke diverzifikacije na društveno-odgovorno ponašanje građana u BiH?

Rezultati sva tri istraživanja pokazuju pozitivnu ulogu etničke raznolikosti u bosanskohercegovačkoj ekonomiji i društvu. Etnička raznolikost u BiH, tamo gdje je sačuvana, nije prijetnja, nego važan resurs koji stimulira rast dohotka pojedinca i porodice, poslovnih ambicija poduzetnika i društveno odgovornog ponašanja građana. Ove studije šalju vrlo snažnu poruku da su etnički raznorodnija područja u BiH ekonomski snažnija i društveno odgovornija. Shodno tome, politike dizajnirane na podršci i jačanju heterogene etničke inkluzije imaju potencijal za jačanje ekonomskog napretka i društvenog kapitala.

Šta poručuje ekonomska teorija?

Postojeća literatura implicira da etnička diverzifikacija može imati kako negativne, tako i pozitivne efekte na ekonomske rezultate. S jedne strane, tamo gdje je etnička

diverzifikacija povezana sa fragmentacijom i konfliktom, postoji vjerovatnost da će negativno utjecati na ekonomske performanse. Glavni argument jeste da etnička diverzifikacija, frakcionalizacija, konflikti i predrasude mogu umanjiti ekonomske inicijative. Takvi efekti dalje vode slabijim ekonomskim izborima, politikama i krajnjim ekonomskim outputima. S druge strane, suprotan argument jeste da su najrazvijenije zemlje, regioni i gradovi danas etnički heterogeni. Zastupnici ovog pristupa objašnjavaju da etnički pluralizam donosi različite mogućnosti i iskustva, zatim varijetete u kulturama i tradicijama, potom širi spektar religijskih vjerovanja i praksi, te raznovrsnija promišljanja, koja zajedno vode ovakva društva prema višoj razini kreativnosti, različitim inovacijama, pa time i boljim ekonomskim rezultatima u konačnici. Empirijske studije potvrđuju obje hipoteze, što implicira potrebu za više istraživanja u specifičnom kontekstu – što jeste Bosna i Hercegovina – postkonfliktno društvo gdje su još uvijek nepoznate ekonomske i druge konsekvence (reduciranog) etničkog pluralizma.

Efekat etničke diverzifikacije na dohodak pojedinca i domaćinstva u BiH?

Ova studija bazirana je na reprezentativnim *cross-section* podacima sektora stanovništva (2012) i istražuje efekat etničke diverzifikacije na dohodak pojedinca i domaćinstva (Efendic and Pugh, 2018). Estimirali smo endogenene i egzogene modele bazirane na funkcijama dohotka i u konačnici dobili nalaz prema kome etnička deverzifikacija mikro-sredina – tamo gdje još uvijek postoji – nije prijetnja, nego ima pozitivan efekat na pojedinca i porodicu. Naime, empirijski nalazi potvrđuju da je manja vjerovatnost da će pojedinci i domaćinstva u etnički diverzificiranim sredinama BiH (u poređenju sa homogenim) biti u najnižim kategorijama dohotka, a viša je vjerovatnost da će biti u kategorijama srednjeg i visokog dohotka (Graf 1). Ovi nalazi imaju praktične implikacije koje je teško ignorirati; etnička diverzifikacija vodi ka reduciranju siromaštva u BiH. Samim tim, potencijalno dalje povećanje homogenizacije u odnosu na postojeću heterogenost u BiH vodilo bi smanjenju dohotka.

Graf 1. Etnička diverzifikacija i dohodak u BiH

Efekat reducirane etničke diverzifikacije na razvoj biznisa u BiH?

Predmetno istraživanje koristi reprezentativne podatke uzorka mladih kompanija u BiH a koji su prikupljeni u namjenski dizajniranom istraživanju 2011. godine. Estimirali smo *cross-section* modele koji analiziraju aspiracije poduzetnika za dalje širenje biznisa, gdje smo pratili standardne ekonomske faktore zajedno sa varijablom koja je mjerila utjecaj etničke diverzifikacije na ambicije za širenje poslovanja.

Ova poslovna studija (Efendic i dr., 2015) nalazi da su etnički polarizirana područja u

BiH karakterizirana sistemski jačim aspiracijama za širenje poduzetništva u usporedbi sa etnički homogenim sredinama. U ovoj analizi dolazimo do zaključka da je etnički pluralizam poslovna mogućnost, a ne prepreka; u područjima gdje je etnički pluralizam sačuvan, aspiracije za ekonomski dinamizam su jače. Posredstvom dobivenih nalaza može se identificirati da će ekonomski rast u budućnosti biti više prisutan u etnički diverzificiranim, nego u etnički homogenim sredinama. Samim tim, viša etnička raznolikost u BiH jeste stimulans razvoja biznisa.

Efekat etničke diverzifikacije na društveno-odgovorno ponašanje građana u BiH?

U maju 2014. godine BiH su pogodile iznenadne poplave kakve nisu zabilježene u skorijoj prošlosti. U jednom danu veliki dio zemlje našao se pod vodom, a dogodila su se i klizišta koja su uništavala čitava sela. Srećom, nije bilo velikih žrtava, a što nije posljedica isključivo efikasnog institucionalnog djelovanja, nego i aktivnosti građana koji su se organizirali preko noći i uspjeli da sačuvaju ugrožene živote ljudi, životinja, pa čak da zaštite javne i privatne institucije. Bilo je to razdoblje kada su građani BiH iznenada počeli djelovati zajedno kako bi pomogli drugima; ali ne samo svojim komšijama i familiji, nego i ljudima na drugoj strani zemlje sa kojima nisu imali nikakvih veza – etničke razlike, čini se, bile su manje bitne.

Sveobuhvatan pozitivan društveni odgovor u vrijeme iznenadne prirodne katastrofe potaknuo je ovo istraživanje. Graf 2 pokazuje različite nivoe uključenost BiH građana u vrijeme poplava u intervalu 0-1, što odgovara indeksu 0-100%. Interesantno, društveno odgovorno ponašanje građana sistemski je evidentirano u cijeloj zemlji, a ne samo u poplavljenim područjima, poruka je interaktivne mape.

Graf 2. Angažiranost bh. stanovništva u periodu poplava

Ova empirijska studija (Efendic, 2018) bazirana je na BiH reprezentativnom istraživanju i podacima iz 2015. godine. Estimirali smo endogene strukturne modele društvenog kapitala i dobili nalaz prema kojem je etnička raznovrsnost individualnih kontakata ljudi bila bitan faktor većeg uključivanja bosanskohercegovačkih građana u društveno-odgovorne aktivnosti u vrijeme krize. Jasna je indikacija da interetničko umrežavanje građana ima pozitivan efekat na društvo, pa čak i u područjima gdje je konflikt imao pozadinu baziranu na međuetničkoj netoleranciji. Ovakvi nalazi sugeriraju da unapređenje interetničke saradnje u ovom post-konfliktnom okruženju jeste investicija u društveni kapital koji može biti aktiviran kada najviše bude trebao.

Glavni istraživač

Adnan Efendić je redovni profesor na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu i saradnik CERGE-EI iz Praga. Doktorski studij završio na Staffordshire University Business School, Engleska, 2010. godine, oblast: institucionalna ekonomija. Publicirao više radova u svjetski priznatim žurnalima kao i nekoliko knjiga sa respektabilnim međunarodnim izdavačkim kućama. Urednik je *South East European Journal of Economics and Business* i član uredništva *Post-Communist Economies* žurnala.

Reference

Efendic, A. and Pugh, G. (2018). The effect of ethnic diversity on income – an empirical investigation using survey data from a post-conflict environment. *Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal*, 12 (2018-17): 1–34. http://www.economics-ejournal.org/economics/journalarticles/2018-17

Efendic, A., Mickiewicz, T., Rebmann, A. (2015). Growth aspiration and social capital: young firms in a post-conflict environment. *International Small Business Journal* 33(5), 537-561. https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0266242613516987?journalCode=isbb

Efendic, A. (2018). The role of economic and social capital during the floods in Bosnia and Herzegovina. In: Dzihanic, V. and Solska, M. (eds.) (2018). *Crisis Governance in Bosnia and Herzegovina, Croatia and Serbia. The Study of Floods in 2014*. Bern: Peter Lang, pp: 125-149. https://www.peterlang.com/view/title/63204

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.